

VAN'DA ERKEKLERDE BİRİNCİ KADINLARDA İKİNCİ SIRADA YER ALAN MİDE VE ÖZEFAGUS KANSERLERİ

Prof.Dr.M.Kürşat TÜRKDOĞAN
Dr.Ahmet KIRGIN
Arzu YAĞCIOĞLU

Van YYÜ. Araştırma ve Uygulama Hastanesi
İl Sağlık Müdürlüğü Kanser Kayıt Merkezi

Üst Gastrointestinal (Gİ) sistem (özefagus ve mide) kanserleri (Ca) tüm dünyada önemli bir morbidite ve mortalite nedenidir. Özefagus ve mide kanserleri ülkemizin Doğu Anadolu bölgesinde (Van, Erzurum vs. komşu iller) en sık görülen ve yüksek oranda ölüme neden olan kanserlerdir. Van yöresinde erkeklerde Mide Ca birinci, Özefagus Ca İkinci; kadınlarda ise Özefagus Ca İkinci, Mide Ca üçüncü sıradadır. Van yöresinde Özefagus ve Mide Ca'lerinin toplam endoskopik prevalansı araştırmalarımızda %13.5 (%6 ve %7.5) bulunmuştur ve her 7 üst endoskopinin birinde özefagus veya mide Ca teşhis edilmektedir. Bu sonuçlar Türkiye'de en yüksek değerlerdir ve Van yöresinde Özefagus ve Mide Ca'larının toplumdaki prevalansının 40/100.000- 50/100.000 olduğunu düşündürmektedir. Türkiye'nin diğer bölgelerinde bu prevalans %1-2 düzeyindedir. Bu bulgular Doğu Anadolu'da özefagus ve mide Ca'larının diğer bölgelere göre 5-6 kat daha sık olduğunu göstermektedir. Bu yüksek prevalans nedeniyle bölgede başlıca diyet ve çevre ile ilgili risk faktörlerinin araştırılması oldukça önem kazanmaktadır. Biz bu bölgesel risk faktörlerini "T faktörleri" olarak adlandırmaktayız.

1- Tütsüleme, tezek ve tandır : Doğu Anadolu'da üst Gİ Ca'lı hastaların yaklaşık %90'ı sosyo ekonomik düzeyin ve sağlıklı yaşam standartlarının düşük olduğu kırsal kesimde yaşamakta ve eğitim düzeyleri de düşük bulunmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde yiyeceklerin tezek yakılarak kapalı tandır ortamında tütsüleme ile pişirilmesi oldukça yaygındır ve üst Gİ Ca'lı hastaların %99'u bu şekilde beslenmektedir. Van yöresinde özefagus kanserleri özellikle kırsal

kesimde kadınlarda erkeklere göre 1.5 kat daha sıktır. Van yöresinde tezekle pişirilen et ve ekmek numunelerinde benzopyrene ve benzantracene düzeyleri yüksek bulunmuştur.

2- Tuzlu beslenme : Salamura besinler, tuzlanmış balık ve kırsal kesimlerde kuyu suları nitrat ve nitritlerin önemli kaynaklarıdır ve epidemiyolojik çalışmalarda bu tip besinlerin kullanımı ile üst Gİ Ca'lar arasında yakın ilişki bulunmuştur. Yüksek oranda tuz alımının Mide Ca riskini 2 kat arttırdığı bildirilmiştir. Van yöresinde mahalli yiyecekler (otlu peynir, tezekle pişen ekmek) ve kırsal içme suyunda nitrat ve nitrit düzeyleri anlamlı yüksek bulunmuştur ve üst Gİ Ca'lı hastaların %71'i tuzlu beslenmektedir.

3-Tütün : Alkol ve sigarada da nitrozaminler yüksek oranda bulunmaktadır. Sigara Mide Ca riskini 2 kat arttırmaktadır. Van yöresinde üst Gİ Ca'lı hastaların %58'i 10 yıl veya daha uzun süre günde 1 paket veya daha fazla sigara içmektedir.

4- Tea (sıcak "kırtlama" çay): Dünya literatüründe özefagus Ca'nın etyolojisinde sıcak içecek alışkanlığı risk faktörü kabul edilmiştir. Van yöresinde üst Gİ Ca (özellikle özefagus Ca)'lı hastaların %82'si günde 15 bardak veya fazla "kırtlama" çayı 15 yıl veya daha uzun süre içmektedir.

5-Toksinler (mantar) : Mikotoksinler Gİ ve hepatoselüler Ca'larda risk faktörü kabul edilmiştir. Aflatoksin ve fumonisin mısır, yer fıstığı vs. tahılgillerin soğuk hava deposu olmayan sağlıklı ortamlarda bekletilmesi sonucu üreyen mantarlardan açığa çıkarlar. Yörede üst Gİ Ca'lı hastaların günlük diyetinde tahılgilleri tüketiminin fazla olduğu belirlenmiştir.

6- Teeth (dişler) : Van yöresinde üst Gİ Ca'lı hastaların hem ağız-diş hijyeni, hem de el ve tuvalet hijyeni oldukça yetersizdir. Hastaların sadece %7'si günlük düzenli diş fırçası kullanmaktadır.

7- Toprak ve su : Van yöresinde volkanik arazi yapısında toprak ve toprak ürünlerinde ağır metallerin (Ca, Cd, Pb, Mn, Ni, Cu) normal standartlara göre 3.5- 540 kat yüksek, çinkonun ise 40 kat düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yörede Süphan dağı çevresinde uranyum düzeyi yüksek, selenyum düzeyi düşük ve Van gölünde uranyum düzeyi yüksek bulunmuştur. Van yöresinde özellikle kırsal kesimde üst Gİ Ca'lı hastalar yüksek oranda (%87) kuyu suyu kullanmakta ve bu da bakteriyel kontaminasyona bağlı olarak nitrit düzeyleri yüksek bulunmaktadır.

Uzun yıllardan beri şehirde içme suyu borularının asbest yapılı olması da diğer önemli bir risk faktörüdür.

8- Sebze ve meyveden fakir beslenme : Van yöresinde özellikle kırsal kesimde halkın sebze ve meyve ile beslenmesi oldukça yetersizdir ve üst GI Ca'lı hastaların sadece %32'si günlük diyetinde sebze veya meyve almaktadır. Bunun yanında, üst GI Ca'lı hastaların Ca dokularında A ve E vitamininin düzeyleri anlamlı düşük bulunmuştur.

9- Helicobacter Pylori : Helicobacter pylori enfeksiyonu tüm dünyada mide Ca'nın etyolojisinde önemli bir faktör olarak bildirilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) HP'yi 1. sınıf gastrik karsinojen kabul etmiştir. HP enfeksiyonunun yaygınlığı %70-75 dir, üst GI Ca'ların etyolojisinde önemli rol oynamaktadır.

Sonuç olarak; Van yöresinde mide ve özefagus kanserinin oluşumunda rol oynayan birçok risk faktörü vardır. Halkın eğitimi, yanlış beslenme alışkanlıklarının düzeltilmesi, sebze ve meyveden oluşan sağlıklı bir diyetin uygulanması ve özellikle kırsal kesimdeki sağlıklı yaşam standartlarının iyileştirilmesi Doğu Anadolu'da, mide ve özefagus kanserleri ile mücadelede hayati önem taşımaktadır

